

Tạo hứng thú học tập môn Lịch sử bậc trung học phổ thông cho học sinh theo hướng nâng cao hiệu quả bài học - Nhìn từ thực tế Trường Cao đẳng Cộng đồng Hà Tây

Thân Thị Giang*

* Trường CĐ Cộng đồng Hà Tây

Received: 20/06/2023; Accepted: 26/06/2023; Published: 20/07/2023

Abstract: *Innovating the teaching method of History subject in order to create excitement for students in the learning process, overcoming the disadvantages of traditional teaching methods is a necessary and important thing to contribute to improving the quality of life. high quality teaching - learning History subject at high school today. In this article, some measures are proposed to create interest in learning for students in the process of receiving scientific knowledge in History at Ha Tay Community College.*

Keywords: *Interest in learning, History, Ha Tay Community College.*

1. Đặt vấn đề

Trong nhà trường phổ thông nói chung, các cơ sở giáo dục nghề nghiệp nói riêng, Lịch sử là môn học có vai trò và ý nghĩa rất quan trọng đối với việc giáo dục thế hệ trẻ. Môn Lịch sử giúp học sinh hiểu biết về quá khứ, về cội nguồn dân tộc; giáo dục cho các em ý thức bảo tồn và phát huy các giá trị truyền thống, ý thức trách nhiệm của bản thân với quê hương, đất nước... Tuy vậy, những năm gần đây, một bộ phận học sinh tại các cơ sở giáo dục nghề nghiệp có tâm lí “chán học” môn Lịch sử, có phần thờ ơ với lịch sử dân tộc cũng là do các em không có hứng thú học tập môn học này. Thực trạng này đã ảnh hưởng đến kết quả học tập của học sinh nói riêng, chất lượng giáo dục toàn diện của nhà trường nói chung. Do đó, rất cần tập trung nghiên cứu để tìm ra biện pháp tạo hứng thú học tập lịch sử cho học sinh, qua đó góp phần nâng cao hiệu quả bài học lịch sử cho học sinh. Bài viết, tập trung làm rõ ba nội dung: một số vấn đề lí luận về hứng thú, hứng thú học tập, vai trò, ý nghĩa của việc tạo hứng thú học tập, các biện pháp tạo hứng thú học tập cho học sinh trong dạy - học Lịch sử.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vai trò, ý nghĩa của việc tạo hứng thú học tập cho học sinh nhằm nâng cao chất lượng dạy học môn Lịch sử bậc phổ thông

Theo Từ điển tiếng Việt, “hứng thú” có hai nghĩa: “Cảm giác thích thú thấy trong người mình đang có một sức thôi thúc làm cái gì đó” và “sự ham thích” [4, tr.473]. Cùng bàn luận về vấn đề này, tác giả Nguyễn Quang Uẩn cho rằng: “Hứng thú là thái độ đặc biệt của cá nhân đối với đối tượng nào đó, vừa có ý nghĩa đối với cuộc sống, vừa có khả năng mang lại

khoái cảm cho cá nhân trong quá trình hoạt động” [3, tr.204]. Từ các khái niệm trên, ta có thể hiểu: Hứng thú là thái độ con người đối với sự vật, hiện tượng nào đó. Hứng thú là biểu hiện của xu hướng về mặt nhận thức của cá nhân với hiện thực khách quan, biểu hiện sự ham thích của con người về sự vật, hiện tượng nào đó. Trong dạy học lịch sử (DHLS), “hứng thú học tập lịch sử” là một thái độ say mê, tự giác, tích cực đặc biệt của cá nhân đối với nội dung lịch sử cụ thể. “Tạo hứng thú học tập trong DHLS” là quá trình giáo viên (GV) sử dụng phương pháp dạy học (PPDH) phù hợp, giúp HS thích thú, ham thích tìm hiểu để tự bổ sung kiến thức, nâng cao trình độ, qua đó nâng cao chất lượng dạy học bộ môn.

Hứng thú có vai trò quan trọng trong quá trình hoạt động của con người nói chung và trong học tập nói riêng. “Có việc gì người ta không làm được dưới ảnh hưởng của hứng thú” [5, tr.70]. Cùng với tự giác, hứng thú làm nên tính tích cực nhận thức, giúp học sinh (HS) học tập lịch sử đạt kết quả cao, có khả năng tìm tòi, sáng tạo. Vì vậy, tạo hứng thú học tập cho HS trong DHLS có ý nghĩa không chỉ trong việc tiếp nhận kiến thức, hình thành kĩ năng mà còn là cơ sở vững chắc giáo dục đạo đức, tình cảm cho HS. Điều này thể hiện: (1). Về mặt kiến thức: tạo hứng thú học tập trong DHLS giúp GV có thể dễ dàng thực hiện tốt nhiệm vụ bồi dưỡng tri thức lịch sử cho HS. Khi có hứng thú, HS sẽ học tập tự giác, tích cực, chủ động, do đó, những kiến thức được lĩnh hội các em sẽ nhớ lâu; những sự kiện, hiện tượng các em sẽ “biết”, “hiểu” và “vận dụng” linh hoạt trong việc giải quyết các vấn đề của cuộc sống; (2). Về mặt kĩ năng tạo hứng thú học tập lịch sử cho HS là một trong những

cơ sở giúp HS phát triển các năng lực nhận thức, đặc biệt là năng lực tư duy độc lập, tích cực..., năng lực vận dụng kiến thức để hiểu biết, giải quyết các vấn đề đang diễn ra; đồng thời góp phần hoàn thiện các kỹ năng, kỹ xảo như kỹ năng quan sát, ghi nhớ, phân tích, trình bày trình bày các sự kiện, hiện tượng lịch sử; (3). Về mặt thái độ: tạo hứng thú học tập trong DHLS góp phần vào việc giáo dục tư tưởng, đạo đức, tình cảm cho HS, hướng các em đến các giá trị chân, thiện, mỹ của cuộc sống. Để tạo hứng thú học tập cho HS, GV cần sử dụng kết hợp nhiều phương pháp và phương tiện dạy học tác động đến xúc cảm của HS, khiến các em muốn tiếp tục muốn khám phá thêm những điều chưa biết. Tóm lại, hứng thú học tập có vai trò, ý nghĩa quan trọng trong DHLS, góp phần phát triển toàn diện HS, nâng cao hiệu quả bài học lịch sử bậc phổ thông hiện nay.

2.2. Các biện pháp tạo hứng thú học tập trong dạy học môn Lịch sử

Một là, xác định mức độ kiến thức phù hợp với khả năng nhận thức của học sinh

Trong DHLS, việc lựa chọn nội dung dạy học có ý nghĩa rất quan trọng nhằm đạt được mục đích dạy học đề ra. Một bài học đảm bảo được tất cả các yếu tố như tính khoa học, tính lí luận, nhưng không phù hợp với nhận thức của HS thì bài học đó không đạt chất lượng. Việc GV xác định mức độ kiến thức phù hợp với khả năng nhận thức của HS chính là làm thế nào để trong cùng một lớp học, với việc tổ chức các hoạt động học tập của GV, tất cả HS đều hiểu bài. Để xác định mức độ kiến thức phù hợp với khả năng nhận thức của HS, GV cần:

Thứ nhất, GV phải nắm chắc trình độ nhận thức và điểm mạnh, điểm yếu trong tư duy của HS. Thực tế cho thấy, HS ở các vùng miền khác nhau có mức độ nhận thức không giống nhau. Ví dụ, HS ở đô thị - nơi được tiếp cận nhiều nguồn thông tin thì việc lĩnh hội tri thức sẽ nhanh và thuận lợi hơn HS ở vùng sâu, vùng xa, điều kiện kinh tế còn nhiều khó khăn. Vì vậy, trong quá trình DH, GV cần hiểu rõ đối tượng để lựa chọn nội dung, hình thức và PPDH dạy học phù hợp.

Thứ hai, GV phải căn cứ vào chuẩn kiến thức, kỹ năng của chương trình lịch sử trung học phổ thông (THPT) để lựa chọn những kiến thức cơ bản, vừa sức HS. Sơ đồ Dairi là gợi ý để GV lựa chọn kiến thức cơ bản và nội dung của tài liệu tham khảo đưa vào bài học. Đó là những kiến thức không quá khó nhưng cũng không được đơn giản hóa kiến thức, bởi lẽ kiến thức vượt quá tầm nhận thức của HS sẽ khiến

các em nản chí nhưng nếu dễ quá sẽ khiến các em coi thường, chủ quan. Trong bài học, GV hết sức tránh sự quá tải đối với việc lĩnh hội kiến thức của HS. GV trình bày nội dung ngắn gọn, súc tích, cụ thể, dễ hiểu, không rườm rà; không đưa những khái niệm, thuật ngữ, tên gọi khó, phải mất thời gian giải thích và làm cho việc lĩnh hội kiến thức của HS gặp khó khăn. GV phải lựa chọn trong sách giáo khoa đâu là kiến thức phù hợp với HS của mình, biết họ đã có cái gì và đang cần cái gì để có sự lựa chọn nội dung dạy học phù hợp; để việc học tập đối với các em là niềm thích thú, sự say mê chứ không phải là sự bắt buộc, gò ép.

Như vậy, việc xác định và tổ chức các hoạt động học tập giúp HS lĩnh hội kiến thức cơ bản, phù hợp với khả năng nhận thức của HS trong tình hình thực tiễn hiện nay là một biện pháp tích cực để nâng cao hiệu quả bài học lịch sử. Được tìm tòi, phát hiện những kiến thức phù hợp với nhận thức của bản thân khiến HS hào hứng, say mê, có nhu cầu tiếp tục khám phá thêm những tri thức mới.

Hai là, xây dựng tình huống khởi động nhằm kích thích sự chú ý, tính tò mò, nhu cầu học tập của học sinh

Trong mỗi bài học, GV có thể sử dụng các biện pháp sư phạm để kích thích động cơ học tập của HS đầu giờ học, trong suốt quá trình giải quyết các tình huống có vấn đề trong bài toán nhận thức. Nhưng quan trọng và có tác dụng trước tiên là kích thích sự chú ý, tính tò mò, nhu cầu học tập ngay từ đầu giờ học. Để làm được điều đó, khi bắt đầu bài học, GV cần xây dựng một hoạt động khởi động, tạo tình huống học tập dựa trên việc huy động kiến thức, kinh nghiệm của bản thân HS có liên quan đến vấn đề xuất hiện trong tài liệu hướng dẫn học làm bộc lộ cái HS đã biết, bỏ khuyết những gì cá nhân HS còn thiếu, giúp HS nhận ra cái chưa biết và muốn biết thông qua hoạt động này; từ đó, các em suy nghĩ và thể hiện những quan điểm của mình về vấn đề học tập.

Ba là, sử dụng mẫu chuyện lịch sử kết hợp với ngôn ngữ sinh động, giàu hình ảnh của giáo viên giúp học sinh hiểu sâu sắc sự kiện, hiện tượng

Có thể nói, sử dụng mẫu chuyện trong DHLS phù hợp với đặc trưng bộ môn và có tác dụng gây hứng thú học tập với HS. Những mẫu chuyện lịch sử vừa có tác dụng cung cấp kiến thức, vừa giúp các em gắn được sự kiện, hiện tượng với các nhân vật tiêu biểu, điển hình. Đặc biệt, những mẫu chuyện lịch sử thường có tính giáo dục rất cao. Khi người kể nhập tâm vào câu chuyện sẽ khiến người nghe như được “sống” cùng các nhân vật trong chuyện,

giúp cho việc tìm tòi, khám phá kiến thức diễn ra một cách tự nhiên mà HS lại hào hứng, thích thú. Trong DHLS, GV có thể sử dụng những mẫu chuyện lịch sử để dẫn dắt HS vào bài mới, tạo hứng thú học tập ngay từ đầu; sử dụng mẫu chuyện để cụ thể hóa các sự kiện, hiện tượng, nhân vật lịch sử; để nêu gương hay khi cần rút ra những kết luận cho một vấn đề lịch sử nào đó.

Lời nói luôn giữ vai trò chủ đạo trong dạy học bởi không có một PPDH nào lại không kèm theo lời nói. Đặc biệt, những kiến thức lịch sử mà HS lĩnh hội phải được diễn giải bằng ngôn ngữ, cách hành văn và cách trình bày chứ không phải bằng những công thức hay những con số khô khan. Trong quá trình sử dụng ngôn ngữ, tình cảm, tính chân thực, vai trò, khả năng của GV được thể hiện, thông qua đó mà bồi dưỡng tư tưởng, tình cảm, khơi gợi ở HS tính hiếu kì muốn khám phá những điều chưa biết. Vì thế, GV cần sử dụng ngôn ngữ sinh động, trong sáng, dễ hiểu để lôi cuốn HS vào các hoạt động học tập do mình tổ chức, hướng dẫn. **Ví dụ:** khi dạy bài 20, mục II.2. “Chiến dịch lịch sử Điện Biên Phủ” (Lịch sử 12), ngay từ đầu, GV có thể tạo sự chú ý của HS bằng cách nói hình ảnh: Cứ vào những ngày tháng 5 lịch sử, cả dân tộc ta lại được sống trong không khí hào hùng và phấn khởi, hân hoan và tự hào, bởi cách đây...năm, dân tộc ta đã làm nên một kì tích vẻ vang - chiến thắng lịch sử Điện Biên Phủ lừng lẫy năm châu, chấn động địa cầu. Vậy, chiến dịch Điện Biên Phủ đã có sự chuẩn bị và diễn ra như thế nào? Nguyên nhân nào đã khiến một Việt Nam tưởng chừng như nhỏ bé lại có thể đánh bại được một đế quốc xâm lược hùng mạnh như vậy? Ngay bây giờ, chúng ta cùng nhau tìm hiểu nội dung của bài hôm nay. Cách đặt vấn đề hay, hấp dẫn sẽ khiến HS bị cuốn hút vào các hoạt động học tập, nhanh chóng tạo những biểu tượng lịch sử để khôi phục bức tranh quá khứ...Sử dụng tường thuật, miêu tả phù hợp với nội dung bài học: Miêu tả, tường thuật trong DHLS luôn cuốn hút được sự chú ý của HS. Tuy nhiên, nếu tường thuật một cách khô khan, cứng nhắc hay miêu tả một cách đơn điệu đều làm cho HS cảm thấy mệt mỏi, chán nản. Vì vậy, GV cần rèn luyện cho mình những kĩ năng nhất định trong việc miêu tả, tường thuật để HS hứng thú với bộ môn.

Khi tường thuật, GV cần kết hợp với dáng đi, cử chỉ, nét mặt làm cho HS như đang chứng kiến hiện thực lịch sử mà ở đó những sự vật, sự việc đang vận động, những con người đang hoạt động, một xã hội thực được tái hiện. Sau khi tường thuật, GV nên

yêu cầu HS nhận xét, đánh giá hoặc rút ra những kết luận về các sự kiện, hiện tượng lịch sử. Chẳng hạn, sau khi tường thuật chiến cuộc Đông Xuân 1953-1954 mà đỉnh cao là chiến dịch lịch sử Điện Biên Phủ, GV hướng dẫn HS rút ra kết luận về đường lối, chủ trương, quyết định sáng suốt của Đảng mà chỉ đạo trực tiếp là chủ tịch Hồ Chí Minh, Đại tướng Võ Nguyên Giáp cùng với các tướng lĩnh của ông lúc bấy giờ. Sử dụng cách ví von để giải thích sự kiện, hiện tượng: Giải thích là dùng lí lẽ để giảng giải giúp HS hiểu được bản chất của các vấn đề lịch sử. Cách giải thích của thầy cô càng trong sáng, dễ hiểu bao nhiêu càng khiến các em hào hứng học tập bấy nhiêu. Trong DHLS, GV chú ý sử dụng ngôn ngữ sinh động, giàu hình ảnh, gợi mở, có liên hệ, so sánh, ví von, quy cái chưa biết thành cái đã biết, biến cái phức tạp thành cái đơn giản để giải thích các sự kiện, hiện tượng, giúp HS dễ dàng tham gia vào các quá trình hoạt động học tập dưới sự hướng dẫn của thầy cô để hình thành kiến thức. Ví dụ: Để HS hiểu rõ bản chất của chủ nghĩa tư bản và mối quan hệ giữa phong trào giải phóng dân tộc ở thuộc địa với phong trào vô sản ở chính quốc, GV có thể sử dụng cách ví von kết hợp giải thích của Hồ Chủ tịch: “Chủ nghĩa tư bản là một con đĩa có một cái vòi bám vào giai cấp vô sản ở chính quốc và một cái vòi khác bám vào giai cấp vô sản ở thuộc địa. Nếu người ta muốn giết con vật, người ta phải đồng thời cắt cả hai vòi. Nếu người ta chỉ cắt một vòi thôi thì cái vòi còn lại kia vẫn tiếp tục hút máu của giai cấp vô sản, con vật vẫn tiếp tục sống và cái vòi bị cắt đứt lại sẽ mọc ra” [2, tr.298].

3. Kết luận

Hứng thú có vai trò rất quan trọng trong việc nâng cao hiệu quả của quá trình dạy học. Để nâng cao hiệu quả bài học lịch sử, không có một PPDH nào là vạn năng. GV cần sử dụng linh hoạt, kết hợp các biện pháp một cách nhuần nhuyễn, phù hợp với mục tiêu, nội dung dạy học, trình độ HS và điều kiện cụ thể của nhà trường nhằm kích thích hứng thú học tập lịch sử cho các em. Sự thành công ở mỗi bài học sẽ góp phần tạo nên chất lượng của cả một quá trình sư phạm.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2022), *Lịch sử lớp 12*, Nxb Giáo dục Việt Nam.
2. Hồ Chí Minh (1996), *Toàn tập, tập 1*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
3. Nguyễn Quang Uẩn (2005), *Giáo trình Tâm lí học đại cương*, Nxb Đại học Sư phạm.
4. Viện Ngôn ngữ học (2003), *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng.